

Εικόνα 1.

Η «Καινούργια Χώρα», όπως, κατά τον Ροντογιάννη, διαμορφώθηκε επί Αγγλικής Προστασίας. Το Νοσοκομείο είναι ισόγειο. Στη νότια πλευρά της οδού Πεφανερωμένης (σημερινής Θεοδώρου Στράτου) το κατά τι υπερυψωμένο κτήριο είναι το «Pubblico». Στη βόρεια πλευρά της σημερινής πλατείας Μητροπόλεως το Δημοτικό Θέατρο Λευκάδας, που κατασκευάστηκε μετά την Ένωση και περί το 1870. Κατεδαφίστηκε το 1924. Προηγούμενος είχε στεγάσει πρόσφυγες και ύστερα εγκαταλείφθηκε [Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Η “Καινούργια Χώρα”», όπ., σ. 182 και 197].

Κτήρια, σωζόμενα και μη, που στέγασαν δημόσια σχολεία¹ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην πόλη της Λευκάδας κατά τον 19^ο και τον 20^ο αιώνα

Αδεξάνδρα Τσερέ, Μιδητιάδης Γκαμπρέδας

Α. Κτήρια που στέγασαν σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Το πρώτο Δημοτικό Σχολείο της πόλης της Λευκάδας (της «Χώρας»), για το οποίο έχουμε μαρτυρία, ήταν το «**Pubblico**» (δηλαδή «δημόσιο») (Εικόνα 1), το οποίο ονομάστηκε έτσι και αντίθεση προς τα ιδιωτικά σχολεία της πόλης και το οποίο βρισκόταν στο κέντρο περίπου της νότιας πλευράς της (πρώην) οδού Πεφανερωμένης, σημερινής οδού Θεοδωρου Στράτου, στη θέση όπου κατά προσέγγιση βρίσκεται σήμερα το «Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Λευκάδας». Επρόκειτο για ένα ελαφρώς υπερυψωμένο ισόγειο κτήριο, πέτρινο, το οποίο φαίνεται να προέκυψε από την συνένωση δύο σπιτιών της συνοικίας, προκειμένου να μπορέσει να στεγάσει όλα τα δημόσια Δημοτικά Σχολεία της πόλης².

Η χρονολογία κατασκευής του δεν είναι δυνατόν να εντοπιστεί με ακρίβεια λόγω έλλειψης σχετικών μαρτυριών, σίγουρα πάντως κατασκευάστηκε μετά τον καταστρεπτικό σεισμό του 1825, εποχή κατά την οποία οι Άγγλοι προχώρησαν στην επέκταση της πόλης με τη συνοικία της «Καινούργιας Χώρας»,

στην οποία βρισκόταν και το «**Pubblico**».³ Κατεδαφίστηκε γύρω στο 1901, όταν στη θέση του κατασκευάστηκε ο «Ανθώνας» της πόλης, και μεταφέρθηκε στην οδό Μητροπόλεως στο **Οίκημα Θεριανού**⁴ (Εικόνα 2), το οποίο επίσης δεν σώζεται σήμερα. Στο οίκημα αυτό παρέμεινε έως τα μέσα της δεκαετίας του 1930, οπότε και κατασκευάστηκε το μεγάλο Δημοτικό Σχολείο της Χώρας.⁵

Το μεγάλο Δημοτικό Σχολείο της Χώρας, αλλιώς το «**Δημοτικό Σχολείο στο Μαρκά**» (Εικόνα 3), κατασκευάστηκε το 1935, στον μεγάλο χώρο, όπου βρισκόταν άλλοτε η δημοτική αγορά, η γνωστή ως «Μαρκάς», απέναντι από την εκκλησία των Αγίων Αναργύρων. Περιελάμβανε δυο κτήρια, το ένα δίπλα στο άλλο (το μικρότερο ισόγειο και το μεγαλύτερο διώροφο) και, προκειμένου να εξυπηρετήσει τη φοίτηση όλων των μαθητών της πόλης, λειτουργούσε σε δύο βάρδιες (πρωινή και απογευματινή). Έτσι, για πέντε δεκαετίες περίπου στεγάστηκαν εκεί το 1^ο Δημοτικό Σχολείο και το 2^ο Δημοτικό Σχολείο. Το κτήριο κατεδαφίστηκε την άνοιξη του 1983, καθώς κρίθηκε πως είχε καταπονηθεί από τον χρόνο αλλά και τους σεισμούς.⁶

1. Στη Λευκάδα, όπως και σε πολλά άλλα μέρη της Ελλάδας, λειτουργούσαν τον 19^ο και στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα και ιδιωτικά σχολεία.
2. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Η “Καινούργια Χώρα”», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*, ΙΓ’ (2012-2016), Αθήνα 2017, σ. 180, 182 και 197.
3. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Η “Καινούργια Χώρα”», *ό.π.σ.* 177-182.
4. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Η “Καινούργια Χώρα”», *ό.π.σ.* 180, σημ. 14.
5. Νίκος Βαγενάς, «Το Δημοτικό Σχολείο στο Μαρκά - Μέρος Α’», *Πάτρια ίχνη. Ψηφίδες από τη Λευκάδα του χθες, Επιμέλεια - Επιδηγόμια, Δημήτρης Σπ. Τσερές*, Αθήνα, fagottobooks, 2014, σ. 118-126.
6. Νίκος Βαγενάς, «Το Δημοτικό Σχολείο στο Μαρκά - Μέρος Α’», *Πάτρια ίχνη. Ψηφίδες από τη Λευκάδα του χθες, Επιμέλεια - Επιδηγόμια, Δημήτρης Σπ. Τσερές*, Αθήνα, fagottobooks, 2014, σ. 118-126.

Εικόνα 2.

Η φωτογραφία έχει τραβηχτεί πιθανότατα πριν από την σχολική παρέδραση της εθνικής εορτής της 25ης Μαρτίου 1930. Διακρίνονται από αριστερά οι δάσκαλοι Παναγιώτης Δημ. Ροντογιάννης, παπα-Νικόλαος Ματαράγκας, Γεώργιος Ροντογιάννης (πατέρας του ιστορικού Πάνου Ροντογιάννη) και δεξιά η δασκάδα Χρυσή Μεοσήνη (με το καπέδο). [Δημοσιεύτηκε στην ηλεκτρονική σελίδα www.aromalefkadas.gr, 29.3.2018].

Εικόνα 3.

Το Δημοτικό Σχολείο στο Μαρκά.

Εικόνα 4.
Η Οικία Ζαμπελίων.

Ως Δημοτικό Σχολείο χρησιμοποιήθηκε ακόμη για ένα μικρό χρονικό διάστημα ένα ιστορικής αξίας για την πόλη της Λευκάδας κτήριο, η **Οικία Ζαμπελίων** (Εικόνα 4), η οποία βρίσκεται στην καρδιά του παραδοσιακού ιστού της πόλης, απέναντι ακριβώς από τη δυτική πόρτα του ναού του Αγίου Νικολάου. Το κτήριο φέρεται να κτίστηκε στα τέλη του 18^{ου} αιώνα (ίσως για να στεγάσει τον ιερέα του ναού) και εν συνεχεία αποτέλεσε κατοικία δύο σημαντικών προσωπικοτήτων της νεότερης Ελλάδας: του Ιωάννου Ζαμπελίου (Φιλικού, με σημαντικό ρόλο στην Εθνεγερσία, δικαστικού και δραματουργού) και του γιου του, του πολισιχιδούς λογίου Σπυρίδωνος.⁷ Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της αντισεισμικής αρχιτεκτονικής της πόλης: διώροφα κατά κανόνα κτίσματα με μεικτό σύστημα δόμησης, λίθους στο ισόγειο και ξύλο στους ορόφους.⁸ Τα τελευταία χρόνια στέγασε διάφορες δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων και η στέγαση της «Φιλαρμονικής Εταιρείας Λευκάδας». Έχει κριθεί διατηρητέο από το 1992. Τον Σεπτέμβριο του 2019 υπεγράφη σύμβαση ανακαίνισής του και ανάδειξής του σε Κέντρο Γραμμάτων και Τεχνών.

Β. Κτήρια που στέγασαν σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Ένα ακόμη μεγάλης ιστορικής αξίας για την πόλη της Λευκάδας κτήριο (και το παλαιότερο σωζόμενο σήμερα μαζί με το δίδυμο κτήριο στα δυτικά του) είναι αυτό, το οποίο στέγασε το «**Δευτερεύον Σχολείον Λευκάδος**» (Εικόνα 5) κατά την περίοδο 1829-1835. Βρίσκεται στην πλατεία Ζαμπελίου, επί της οδού Θεοδώρου Στράτου 1. Το κτήριο αυτό κτίστηκε στην συνοικία της «**Καινουργίας Χώρας**» κατά τα έτη 1825-1830, μετά το μεγάλο σεισμό του 1825. Παρόλο που χτίστηκε για να χρησιμοποιηθεί για σχολείο μέσης εκπαίδευσης (ονομασία: «**Δευτερεύον Σχολείο Λευκάδος**»), το 1835 «καταλήφθηκε» από τη δικαστική εξουσία και στέγασε τα Δικαστήρια της Λευκάδας ως το 1989, γι' αυτό και είναι γνωστό ως «**τα Δικαστήρια**». Μετά την μεταφορά των Δικαστηρίων στο νέο κτήριό τους, χρησιμοποιήθηκε για ένα μικρό χρονικό διάστημα ως Δημαρχείο. Στο ισόγειό του στεγάζεται από τη δεκαετία του 1930 το Αρχαιοφυλακείο Λευκάδος, μετέπειτα

7. Δήμος Μαλακάσας, «Τα παλιά σπίτια της Λευκάδας (1850-1920), *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*», ΣΤ' (1984), σ. 314.

8. Χαρά Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, *Τεχνικές ευστάθειας της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής και Λεξικό Ιδιοσηματικών οικοδομικών όρων της Λευκάδας*, Λευκάδα 2014, σ. 45.

Εικόνα 5.

«Τα Δικαστήρια»

(Φωτογραφία

Δημητρίου Βλάχου, 2002).

Εικόνα 6.

Το ιστορικό κτήριο

του «Γυμνασίου

Λευκάδος»

(Φωτογραφία

Δημητρίου Βλάχου, 2002).

«Ιστορικό Αρχείο Λευκάδος» και σήμερα «Αρχεία Νομού Λευκάδας».⁹

Στα δεξιά, καθώς κοιτάζει κανείς το «Δευτερεύον Σχολείο Λευκάδος» και στον αριθμό 3 της ίδιας

οδού (Θεοδώρου Στράτου) σώζεται επίσης το «αδελφό» με το προηγούμενο κτήριο, το οποίο στέγαζε επί αιώνα σχεδόν το ιστορικό «Γυμνάσιο Λευκάδος» (Εικόνα 6). Χτίστηκε κι αυτό, όπως και το προηγούμενο, ανάμεσα στα έτη 1825-1830

9. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Δάσκαλοι του Προκαταρκτικού Σχολείου Λευκάδος (1806-1825), Καθηγητές του Γυμνασίου Λευκάδος (1829-1960), Δάσκαλοι του Ελληνικού Σχολείου Λευκάδος (1866-1929)», *Αφιέρωμα στο Γυμνάσιο Λευκάδος*, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2002, σ. 170 και 187.

Εικόνα 7.

*Το κτήριο της Φιλαρμονικής.
Στη θέση του υπήρχε η Οικία Κόνδαρη,
η οποία στέγασε το «Εδδθνηικό Σχολείο Λευκάδος»
τα έτη 1919-1922 και 1923-1929.
(Φωτογραφία Δημητρίου Βλάχου, 2002).*

Εικόνα 8.

*Η Οικία Αρταβάνη, που στέγασε
το «Εδδθνηικό Σχολείο Λευκάδος»
το σχολικό έτος 1922-23.
(Φωτογραφία Δημητρίου Βλάχου, 2002).*

για κατοικία και έδρα του Άγγλου Τοποτηρητή. Από το 1876 έως το 1930 στέγασε στο μισό ανατολικό τμήμα του το τετρατάξιο μικτό Γυμνάσιο (στο μισό δυτικό βρισκόταν το Επαρχείο και αργότερα το Δημαρχείο). Από το 1930 και μετά το κτήριο ολόκληρο πλέον στέγασε το εξατάξιο Μικτό Γυμνάσιο Λευκάδας (1930-1961) το εξατάξιο Γυμνάσιο Αρρένων Λευκάδας (1961-1964), τα τριτάξια Γυμνάσιο/Λύκειο Αρρένων (1964-1967), το εξατάξιο Γυμνάσιο Αρρένων (1967-1970), το εξατάξιο Γυμνάσιο Θηλέων (1970-1976), τα τριτάξια Γυμνάσιο/Λύκειο Θηλέων (1976-1979), το 2^ο μικτό τριτάξιο Γυμνάσιο/Λύκειο (1979-1983).¹⁰ Μετά

την μεταφορά του 2^{ου} Γυμνασίου/Λυκείου στο νεότευκτο κτήριό του στα «Βαρδάνια», το ιστορικό κτήριο στέγασε για κάποιο διάστημα Δημοτικά Σχολεία (1^ο και 4^ο Δημοτικό Σχολείο). Σήμερα στον 1^ο όροφο στεγάζεται ο Μουσικοχορευτικός Όμιλος «Νέα Χωρωδία Λευκάδας», ενώ στο ισόγειο βρίσκεται το Κοινωνικό Παντοπωλείο του Δήμου. Το ιστορικό κτήριο του «Γυμνασίου» και αυτό των «Δικαστηρίων» είναι επίσης χτισμένα σύμφωνα με το σύστημα αντισεισμικής κατασκευής που εφαρμόστηκε στο νησί της Λευκάδας, δηλαδή λίθοι στο ισόγειο και ξύλο στους ορόφους.¹¹ Σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κάποια σιγ-

10. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Δάσκαλοι του Προκαταρκτικού Σχολείου Λευκάδος (1806-1825)...», *ό.π.* σ. 170 και 187.

11. Χαρά Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, *ό.π.* σ. 69.

Εικόνα 9.

Η Οικία Αλβανίτη, που στέγασε την Α΄ τάξη του μικτού εξατάξιου Γυμνασίου (1960-1961), το εξατάξιο Γυμνάσιο Θηλέων (1961-1964), τα τριτάξια Γυμνάσιο/Λύκειο Θηλέων (1964-1967), τις τάξεις Δ΄-ΣΤ΄ του Γυμνασίου Θηλέων (1967-1970). (Φωτογραφία Δημητρίου Βλάχου, 2002).

μή στην ιστορία τους «φιλοξένησαν» μια ακόμη σειρά από σωζόμενα σήμερα κτήρια στην πόλη της Λευκάδας. Είναι τα εξής:

Η Οικία Κόνταρη (Εικόνα 7), στην οδό Κόνταρη, πολύ κοντά στην παραλιακή οδό Άγγελου Σικελιανού, χτισμένη πιθανότατα την τελευταία δεκαετία του 18^{ου} αιώνα.¹² Σε αυτήν στεγάστηκε το «Ελληνικό Σχολείο Λευκάδας» (1919-1922, 1923-1929). Έχει καταδαφιστεί και στη θέση της κατασκευάστηκε το κτήριο που στεγάζει σήμερα τη «Φιλαρμονική Εταιρεία Λευκάδας».¹³

Η Οικία Αρταβάνη (Εικόνα 8) στην κεντρική πλατεία της πόλης, η οποία στέγασε για ένα μόλις χρόνο (είναι η δύσκολη χρονιά που στην Ελλάδα

έρχονται Μικρασιάτες πρόσφυγες) το «Ελληνικό Σχολείο Λευκάδος» (1922-1923)¹⁴ και η οποία εδώ και τρεις περίπου δεκαετίες «φιλοξενεί» στο ισόγειό της την καφετέρια «Casbah».

Η Οικία Αλβανίτη (Εικόνα 9), στην οδό Ιωάννου Μαρίνου 10, χτισμένη στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα.¹⁵ Ανήκε στον γιατρό Αριστομένη Αλβανίτη, και στα χρόνια που στέγασε τα παρακάτω σχολεία ανήκε στον Νικόλαο Αραβανή και σήμερα στους κληρονόμους του. Στέγασε την Α΄ τάξη του μικτού εξατάξιου Γυμνασίου (1960-1961), το εξατάξιο Γυμνάσιο Θηλέων (1961-1964), τα τριτάξια Γυμνάσιο/Λύκειο Θηλέων (1964-1967), τις τάξεις Δ΄-ΣΤ΄ του Γυμνασίου Θηλέων (1967-1970).¹⁶

12. Δήμος Μαλακάσης, «Τα παλιά σπίτια της Λευκάδας (1850-1920), *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*, ΣΤ΄ (1984), σ. 294-295.

13. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Δάσκαλοι του Προκαταρκτικού Σχολείου Λευκάδος (1806-1825)...», *ό.π.* σ. 172 και 187. Στη σ. 177 δημοσιεύεται φωτογραφία των μαθητών του «Ελληνικού Σχολείου Λευκάδος» του σχολικού έτους 1924-25 ή 1925-26 μπροστά στην πόρτα του τότε οικήματος.

14. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Δάσκαλοι του Προκαταρκτικού Σχολείου Λευκάδος (1806-1825)...», *ό.π.* σ. 172 και 187. Στη σ. 177 δημοσιεύεται φωτογραφία των μαθητών του «Ελληνικού Σχολείου Λευκάδος» του σχολικού έτους 1924-25 ή 1925-26 μπροστά στην πόρτα του τότε οικήματος.

15. Δήμος Μαλακάσης, «Τα παλιά σπίτια της Λευκάδας (1850-1920), *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*, ΣΤ΄ (1984), σ. 306.

16. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Δάσκαλοι του Προκαταρκτικού Σχολείου Λευκάδος (1806-1825)...», *ό.π.*, σ. 173 και 187.

Εικόνα 10.

Στέγασε από το 1967
έως το 1970 τις τάξεις Α΄-Γ΄
του Γυμνασίου Θηλέων.

Κατεδαφισμένο.

(Φωτογραφία

Δημητρίου Βλάχου, 2002).

Τελευταίο ας αναφέρουμε τομέχρι πρόσφατα σωζόμενο κτήριο στην αρχή σχεδόν της οδού Πεφανερωμένης και στη νότια πλευρά της (Εικόνα 10), το οποίο από το 1967 έως το 1970 στέγασε τις τάξεις Α΄-Γ΄ του Γυμνασίου Θηλέων. Έκτοτε και μέχρι

πρότινος (2001) στεγαζόταν το «Στρατολογικό Γραφείο Λευκάδας» και το «Φρουραρχείο Λευκάδας». Κατεδαφίστηκε προ ολίγων ετών και στη θέση του κτίστηκε μια τριώροφη οικοδομή.¹⁷

Βιβλιογραφία

Βαγενάς Νίκος, *Πάτρια ίαχη. Ψηφίδες από τη Λευκάδα του χτες, Επιμέλεια - Επιδηγόμενα, Δημήτρης Σπ. Τσερές*, Αθήνα, fagottobooks 2014.

Μαλακάσπς Δήμος, «Τα παλιά σπίτια της Λευκάδας (1850-1920), *Επιτηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*, ΣΤ΄ (1984) (ανατύπωση με νέα σελιδαρίθμηση από τις εκδόσεις Fagotto-Θροΐσμα, 2000).

Παπαδάτου-Γιαννοπούλου Χαρά, *Τεχνικές ενστάδειας της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής και Λεξικό ιδιωματικών οικοδομικών όρων της Λευκάδας*, Λευκάδα 2014.

Τσερές Δημήτρης Σπ., «Δάσκαλοι του Προκαταρκτικού Σχολείου Λευκάδος(1806-1825), Καθηγητές του Γυμνασίου Λευκάδος(1829-1960), Δάσκαλοι του Ελληνικού Σχολείου Λευκάδος(1866-1929)», *Αφιέρωμα στο Γυμνάσιο Λευκάδος*, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2002.

Τσερές Δημήτρης Σπ., «Η «Καινούργια Χώρα»», *Επιτηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*, ΙΓ΄ (2012-2016), Αθήνα 2017.

17. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Δάσκαλοι του Προκαταρκτικού Σχολείου Λευκάδος (1806-1825)...», *όπ.*, σ. 173 και 187.